

УДК 159.922.2

Друк Марина Сергіївна

*студентка факультету психології та спеціальної освіти
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Друк Марина Сергеевна

*студентка факультета психологии и специального образования
Днепровского национального университета имени Олеся Гончара*

Druk Marina

*Student of the Faculty of Psychology and Special Education of the
Oles Honchar Dnipro National University*

Науковий керівник:

Стеценко Інеса Ігорівна

*старший викладач кафедри соціальної психології і психології управління
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

**ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ХАРАКТЕРИСТИК
ОСІБ МОЛОДОГО ВІКУ З РІЗНИМ РІВНЕМ ЕМПАТІЇ
ЭМПИРИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ГЕНДЕРНЫХ
ХАРАКТЕРИСТИК ЛИЦ МОЛОДОГО ВОЗРАСТА С РАЗНЫМ
УРОВНЕМ ЭМПАТИИ
EMPIRICAL RESEARCH OF GENDER CHARACTERISTICS OF
YOUNG PEOPLE WITH DIFFERENT LEVELS OF EMPATHY**

Анотація. Метою статті стало емпіричне дослідження гендерних характеристик осіб молодого віку з різним рівнем емпатії. Дослідження дозволило виявити статистично значущі відмінності за показниками гендерних характеристик між групами молодих осіб з різним рівнем

емпатії. Слід зазначити, що встановлено статистично значущі відмінності за показником «сімейні та міжособистісні ролі» між групами досліджуваних з високим та низьким рівнем емпатії. Водночас було виявлено відмінності за показниками гендерних характеристик між групами молодих осіб з різним рівнем емпатії. Існують статистично значущі відмінності між показниками рівня емпатії та типом особистості, а саме фемінним типом особистості.

Результати дослідження можуть бути застосовані у практичній діяльності працівників соціально-психологічних служб при проведенні психологічного консультування, психологічної профілактики у роботі з особами молодого віку.

Ключові слова: гендерна соціалізація, гендерна ідентичність, емпатія, гендерні нормативи, маскулінні риси, фемінні риси, андрогінність.

Анотація. В статі представлені результати емпіричного дослідження гендерних характеристик осіб молодого віку з різним рівнем емпатії. Дослідження дозволило виявити статистично значимі відмінності за показниками гендерних характеристик між групами молодих людей з різним рівнем емпатії. Виявлені особливості гендерних характеристик в структурі особистості осіб молодого віку. Результати дослідження можуть бути застосовані в практичній діяльності працівників соціально-психологічних служб при проведенні психологічного консультування, психологічної профілактики в роботі з особами молодого віку.

Ключевые слова: гендерная социализация, гендерная идентичность, эмпатия, гендерные нормативы, маскулинные черты, феминные черты, андрогинность.

Summary. The purpose of the article was to empirically study the gender characteristics of young people with different levels of empathy.

The study revealed statistically significant differences in gender characteristics between groups of young people with different levels of empathy. There are no statistically significant differences between the indicators of gender characteristics, namely “other social roles” and “professional roles” between groups of young people with high and low levels of empathy. There are statistically significant differences between the indicators of empathy level and personality type, namely the feminine personality type.

The results of the study can be applied in the practical activity of employees of social and psychological services in conducting psychological counseling, psychological prevention in work with young people.

Key words: *gender socialization, gender identity, empathy, gender norms, masculine traits, feminine traits, androgyny.*

Розвиток інформаційно-комунікативного суспільства, пошук нової парадигми виховання молоді в умовах крос-культурного простору, визнання провідної ролі соціальних чинників у формуванні особистісних якостей і вмінь, які здатні були б забезпечити гармонійну поведінку у міжособистісній взаємодії обумовлюють усвідомлення нагальності вивчення особистісних характеристик, та, зокрема гендерних характеристик як важливого компонента у становленні особистості, науковий інтерес до якого стрімко зростає. Визначений напрям дослідження дає підставу стверджувати, що попри звуження сфери прояву традиційних гендерних характеристик (В. Каган), помітну тенденцію поступових трансформацій гендерних нормативів та приписів, доповнення спектру уявлень про істинно жіночі та чоловічі якості (С. Джеклін), дослідниками окреслюється важливість вивчення особливостей гендерних характеристик осіб молодого віку.

Звертає на себе увагу численна кількість представлених авторами підходів до визначення змісту поняття гендерних характеристик. При

цьому більшість науковців розглядають гендерні характеристики як незмінні біологічні, природні фактори, як комплекс, що включає в себе «гендерну ідентичність, маскулінні та фемінні риси особистості, стереотипи та установки, пов'язані зі статево типовими формами та моделями поведінки» (Малкіна-Пих, 2006), як складні форми чоловічої та жіночої поведінки (Геодякан, 1965), як соціально-психологічні прояви особистості [5, с. 34-48], як сукупність суспільних уявлень про якості, бажані для чоловіків та жінок [5, с. 68],

Відзначено, що складовою гендерних характеристик є гендерна ідентичність, яка означає ототожнення себе з певною статтю, ставлення до себе як до представника певної статі, засвоєння відповідних до неї форм поведінки і формування особистісних характеристик» (Бендас, 2006). Виявлено, що гендерна ідентичність є результатом самостійної ідентифікації індивіда з певною гендерною групою.

В структурі гендерної ідентичності авторами виділено: когнітивний (пізнавальний), афективний (оціночний) та конативний (поведінковий) компоненти. Відзначено, що важливою складовою гендерних характеристик є маскулінні (які традиційно приписують чоловікам: рішучість, жорстокість, твердість, незалежність) та фемінні (поступливість, співпереживання, готовність допомогти) риси особистості (Костікова, 2005).

Вивчаючи гендерні характеристики, слід звернути увагу і на гендерні установки як своєрідне ставлення до своєї та протилежної статі, бажання бути представником певної статі, вподобання відповідних статевих ролей, занять, позитивна чи негативна оцінка статі (Степанова, 2009). Механізмом формування цих установок є емоційно-когнітивний дисонанс, що виявляється у неузгодженості маскулінної когнітивної орієнтації та позитивного емоційного ставлення до жіночої статі.

Показано, що передумовами формування гендерної ідентичності виступають індивідні, психофізіологічні особливості розвитку, біологічні характеристики, які тісно пов'язані з ціннісними орієнтаціями, статеворольовою позицією та емоційними проявами, що реалізується у міжособистісній взаємодії та діяльності.

Загальноприйняті стереотипи несуть ідею про те, що чоловіки і жінки мають певні відмінності не тільки в емоційній сфері, а і у здібностях до емпатії. Пояснити це можна тим, що соціалізація розвинула у чоловіків здатність приховувати емпатійну чуйність, адже вона не відповідає їх гендерній ролі. Проте чоловіки не гірше жінок можуть розпізнавати почуття інших та співпереживати, але через невідповідність емпатії гендерній ролі приховують цей факт.

Усебічність аналізу дозволила визнати гендерні характеристики особистості одним із складових багатокomпонентної структури гендеру, а з іншого боку – інтегративним комплексом властивостей і якостей, сформованим під впливом соціальних та біологічних факторів. Не можна, крім того, не зважати на те, що у молодому віці емоційний компонент значною мірою впливає на формування гендерних характеристик, що й обумовило науковий інтерес.

Метою статті стало емпіричне дослідження гендерних характеристик осіб молодого віку з різним рівнем емпатії. Спираючись на положення сучасної вікової періодизації (Г. Крайг, 2000) про те, що молодий вік охоплює період 20-30 років, до емпіричного дослідження загалом було залучено 60 осіб віком 20-27 років.

Для досягнення мети було використано: діагностичний опитувальник «Хто я?» (М. Кун, Т. Макпартленд) для визначення ролі гендерних характеристик у структурі Я-концепції та вивчення складових ідентичності (сімейні та міжособистісні, професійні та інші соціальні ролі); «Статеворольовий опитувальник» (С. Бем) для виявлення типу особистості

та ступеню фемінності, маскулінності та андрогінності особистості; методику «Діагностики рівня емпатії» (І. М. Юсупов) для дослідження рівня емпатії. Також були використані методи математико-статистичного аналізу даних при обробці результатів (параметричний критерій t-критерій Стьюдента) та методи опису та інтерпретації отриманих результатів.

Дослідження дозволило виявити статистично значущі відмінності за показниками гендерних характеристик між групами молодих осіб з різним рівнем емпатії (Таблиця 1).

Таблиця 1

Усереднені показники гендерних характеристик між групами молодих осіб з різним рівнем емпатії та значення t-критерію Стьюдента

Показники	Середні показники досліджуваних молодих осіб		Показники t-критерію Стьюдента
	Група молодих осіб з високим рівнем емпатії	Група молодих осіб з низьким рівнем емпатії	
інші соціальні ролі	23,56	24,45	1,09
професійні ролі	21,34	22,42	1,23
сімейні та міжособистісні ролі	45,65	34,56	3,68*

Примітка: статистично значущі розбіжності на рівні 0,05

Як видно з таблиці, не існує статистично значущих відмінностей між показниками гендерних характеристик, а саме «інші соціальні ролі» та «професійні ролі» між групами молодих осіб з високим та низьким рівнями емпатії. Напевно, це пов'язано з тим, що наразі розподіл соціальних ролей між чоловіками та жінками є менш регламентованим. Чоловіки все частіше займаються так званими «жіночими заняттями», те саме стосується і жінок. Слід зазначити, що встановлено статистично значущі відмінності за показником «сімейні та міжособистісні ролі» між групами досліджуваних з високим та низьким рівнем емпатії.

Водночас було виявлено відмінності за показниками гендерних характеристик між групами молодих осіб з різним рівнем емпатії за «Статеворольовим опитувальником» С. Бем (Таблиця 2).

Таблиця 2

**Усереднені показники гендерних характеристик між групами
молодих осіб з різним рівнем емпатії та значення t-критерію
Стьюдента**

Показники	Середні показники досліджуваних молодих осіб		Показники t-критерію Стьюдента
	Група молодих осіб з високим рівнем емпатії	Група молодих осіб з низьким рівнем емпатії	
маскулінний тип особистості	19,12	20,12	1,8
фемінний тип особистості	21,56	13,31	3,65*
андрогінний тип особистості	17,68	16,34	1,5

Примітка: статистично значущі розбіжності на рівні 0,05

Як видно з таблиці 2, існують статистично значущі відмінності між показниками рівня емпатії та типом особистості, а саме фемінним типом особистості. У першому випадку можна сказати, що люди з андрогінним типом особистості, у якому гармонійно поєднуються маскулінні та фемінні характеристики, зазвичай формують правильні судження про почуття та думки інших. Таких людей виявилось найбільше серед досліджуваних, тому розподіл маскулінних та фемінних характеристик можна порівняти з розподілом соціальних ролей. Такому поєднанню відповідає рівень емпатії не нижче середнього. Підсумовуючи усе вищезазначене, можна стверджувати, що ми встановили статистично значущі розбіжності між показниками рівня емпатії та типом особистості, а саме: між низьким та високим рівнем емпатії та фемінним типом особистості, що частково підтверджує наші припущення.

Висновки. Виявлено особливості гендерних характеристик у структурі особистості осіб молодого віку, розбіжності у гендерних характеристиках та рівні емпатії у осіб молодого віку, який з'являється через штучне заниження рівня емпатії чоловіків під тиском гендерних

стереотипів, ролей, приписаних їм маскулінних ознак, а також через придушення чоловіками емпатійної чуйності внаслідок соціалізації.

Встановлено, що існують статистично значущі розбіжності за показником «сімейні та міжособистісні ролі» у осіб з різним рівнем емпатії; існують статистично значущі розбіжності за показником «фемінні характеристики» у осіб з різним рівнем емпатії.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів поставленої проблеми. Перспективи подальших наукових розвідок вбачаються нами у з'ясуванні вікових та статевих зв'язків між гендерними характеристиками та особливостями прояву емпатії.

Література

1. Басова А. Г. Понятие эмпатии в отечественной и зарубежной психологии // Молодой ученый. 2012. №8. С. 254-256.
2. Берн Ш. Гендерная психология / Ш. Берн. СПб.; М.: Прайм-ЕВРОЗНАК Изд. дом «Нева». ОЛМА-ПРЕСС, 2001. 318 с.
3. Говорун Т. В. Гендерні аспекти економічної соціалізації / Т. В. Говорун // Вісник Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту. 2010. № 12. С. 62–7.
4. Кікінежді О. М. Формування гендерної культури молоді: науково-методичні матеріали до тренінгової програми / О. М. Кікінежді, О. Б. Кізь // Практична психологія та соціальна робота. 2007. № 8. С. 64–69.
5. Клецина И. С. Психология гендерных отношений: Теория и практика / И. С. Клецина. СПб. : Алетейя, 2004. 408 с. (Серия «Гендерные исследования»).
6. Словарь гендерных терминов / под ред. А. А. Денисовой / Региональная общественная организация «Восток-Запад: Женские Инновационные Проекты». М. : Информация XXI век, 2002. 256 с.

7. Титаренко Т. М. Кризь статево-вікові обмеження / Т. М. Титаренко // Життєвий світ особистості : у межах і за межами буденності. К. : Либідь, 2003. С. 113–139.